

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niemi-Pynttäre, Risto

Title: Ishiguro: Klara ja Aurinko

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäre, R. (2021). Ishiguro: Klara ja Aurinko. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 15.11. 2021. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/ishiguro-klarajaurinko/>

Ishiguro: Klara ja Aurinko

PM/30 ADMIN

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (15.11. 2021)

On yllättävää kohdata robotti romaanin minäkertojana. Androidi nimeltä Klara hankitaan ystäväksi sairastelevalle Josielle. Alun jälkeen ei ole epäilystäkään, etteikö Ishiguron tasoinen prosaisti pystyisi kirjoittamaan tekoälyn mielenliikkeitä välittävää kertojaa.

Pelkkä asetelma ei vielä tee Ishiguron teoksesta merkittävää, mutta sen toteutus tekee. Klaran koko tekoälyarsenaali kehittyy koko ajan ja varhaisnuorta paremmin ja paremmin ymmärtäen.

Romaani keskittyy rakkauden ja välittämisen sekä huolenpidon teemoihin. Tämän myötä *Klara ja aurinko* saa lukijan pohtimaan tekoälyn ja kumppanuusrobotin mahdollisuuksia – jonain aivan

muuna kuin käytännön tietopankkina. Klara on tekoöly, joka osaa olla kumppani, joka osaa toimia emotionaalisisessa dialogissa ihmisen kanssa.

Romaani keskittyy muutamaaan Josiesta välittävään ihmiseen, sekä Keinotekoiseen Ystävään. Heidän maailma ei poikkea nykyisestä paljoakaan. Se on vain entistä apaattisempi: saasteet ja ihmisten sairastelu ovat lisääntyneet. Tekoöly ja geneettinen parantelu ovat tulleet välttämättömiksi.

Klara saa elinvoimansa aurinko-energiasta. Hän on voimakkaasti aurinkoon leimautunut androidi, hän palvoo aurinkoa ja uskoo sen voimaan. Tässä hän on alusta loppuun lapsenomainen ja uskoo, että lopulta aurinko tekee kaiken hyväksi. Tekoöly-kertojan ääni on häkellyttävän vilpitön ja yksinkertainen – onhan Klara ohjelmoitu ajattelemaan vain toisen parasta.

Tyylikkäästi Ishiguro välttää scifimäistä maailmaa. Taustalla väikky dystopia, mutta Ishiguro on minimoinut sen kuvauksen. Kääntäjällä on tässä haasteensa, koska muutamien yksityiskohtien tulee olla tarkkoja ja ilmaisevia myös suomeksi. Helene Bützow – Ishiguron luottokääntäjä – on tehnyt hyvää työtä. Hän hallitsee Ishiguron rekisterit tässäkin. Tekoölyn lapsenomaiseen ja korostetun selkeään puheeseen on onnistuttu yhdistämään pieniä, merkityksellisiä vihjauksia tarinapinnan alaiseen tasoon.

Josie on sairasteleva yksinäinen tyttö, koska hänen geenimuuntelunsa ei täysin onnistunut. Nyt Josien pitäisi valmentautua etäopetuksessa eräänlaiseen lukioon, ja äiti on aivan neuroottinen asiasta.

Kertomuksen toinen nuori on myös yksinäinen. Rick on omissa maailmoissaan ja keksintöjensä kanssa puuhaileva poika. Hän on rakastunut Josieen, mutta kokee samalla sen mahdottomuuden. Molemmat tuntuvat tietävän, millainen vankila heidän todellisuutensa on, he haaveilevat pois karkaamisesta.

Näiden tunteiden keskelle tulee siis Josielle hankittu Keinotekoinen Ystävä. Koska perheessä ei ole miestä, Klara -androidi saa osallistua kasvatukseen tyttären äidin ja palvelijan kanssa. Ennen pitkää äiti jakakin toiveensa ja pelkonsa Klaran kanssa, kateellisen palvelijan harmitellessa. Androidi auttaa äitiä ratkaisuihin, joihin tämä ei yksin pystyisi.

Josien koulunkäynti on pelkkää etäopetusta. Nuoret ovat järjestään yksinäisiä, ja siksi heille järjestetään ”vuorovaikutustapaamisia.” Ainoa romaanissa kuvattu on katastrofaalinen.

Eräs romaanin parhaista kohtauksista keskittyy leikkiin, jossa huvitellaan mutta tuodaan myös esille traumoja. Josie piirtää ja Rick sanoittaa puhekuplia:

”Aikaisemmassa vaiheessa Josie oli tehnyt tarkoituksellisesti piirroksia, jotka palauttivat mieleen huvittavia tai iloisia tapahtumia heidän yhteisestä menneisyydestään. Se oli yksi syy, miksi Rickie pystyi täyttämään kuplat nopeasti ja epäröimättä. Mutta Rickin reaktiot muuttuivat, kun uusia arkkeja leijui lattialle. Hän katsoi niitä yhä useammin pitkään, huolellisesti tai otsaansa rypistäen”, (s. 85).

Klaran tekoäly ei vielä tuolloin pystynyt tulkitsemaan piirros-aineistoa. Hänen rajattujen havaintojensa takaa lukija voi aavistaa osuvia viittauksia heidän suhteeseensa ja äitiin. Näin rajalliset havainnot palvelevat Ishiguron tapaa vaieta siten, että lukija ymmärtää asian.

Perheen taloudenhoitaja suojelee tytärtä tämän äidin itserakkailta suunnitelmilta. Hän tuo suojelun ja huolenpidon teemaan arkista selväjärkisyyttä. Toisaalta hän on mustasukkainen Keinotekoiselle Ystävälle, joka kehittyi ihmissuhteissa häntä hienovaraisemmaksi. Taloudenhoitaja suuttuu varsinkin siitä, että Klara otetaan mukaan kaupunkimatkalle hänen sijaansa:

”Taloudenhoitaja Melania katsoi minua tavalla, jota olisi voinut pitää uhkaavana, mutta ymmärrän nyt että hän oli tulvillaan pelkoa. (...)

– Haluan mennä Josie-neidin mukaan, rouva sanoo ei. Ottaa KY:n. En käsitä. Pysyt Josie -neidin lähellä, varsinkin ketkun luona. Teet kaikkesi, KY. Me samalla puolella. (121).

Taloudenhoitaja pyrkii koko ajan osoittamaan, että Klara on keinotekoinen eli KY. Puhuu hänelle lyhyin käskyin. Koska hän tietää enemmän kuin Klara ja komentaa tätä suojelemaan erityisen tarkasti Josie-tyttöä, epäilyttävällä kaupunkivierailulla. On kiinnostavaa, miten pian androidi on oppinut kuuntelemaan puheesta muita, kuin ilmausuttuja merkityksiä. Klara huomasi että Melanie on peloissaan tytön puolesta.

Hyvää tarkoittavan huolehtimisen teemat keskittyvät yksinhuoltajaäitiin ja tyttäreen. Kuinka rakastaa lasta oikein? Kuinka päästää lapsesta irti, sitten kun tyttären on aika itsenäistyä? Ja jos irrottautuminen on äidille mahdotonta, hän voi siirtää lasta koskevan datan lapsensa näköiseen androidiin.

Kyseessä on perhedynamiikkaan keskittyvä romaani, rakkaus lasta kohtaan ja huolehtiminen on puheen aiheena monin tavoin. Vaikka mieshahmot ovat etäisiä, heidät päästetään esiin tarpeen tullen. Isät ovat älykkäitä ja vaikutusvaltaisia. Josien isä, elää pehmeiden arvojen mukaan

eristyneessä yhteisössään. Hän katsoo, että androidit ovat äärimmäisen pitkälle kehittyneitä ihmisen jäljittelijöitä, ei muuta. Hän käy asiasta periaatteellista keskustelua ja kysyy Klaralta:

”Eikö sinustakin tunnu, että oppiaksesi kaiken Josiesta, pelkkä maneerien oppiminen ei riitä, vaan sinun pitäisi tietää, mitä on syvällä hänen sisimmässään? Eikö sinun pitäisi oppia tuntemaan hänen sydämensä?”

”Kyllä, varmasti”.

”Ja se voi olla vaikeaa, eikö totta? Tehtävä, johon sinunkaan uskomattomat kykysi eivät riitä, olipa se kuinka taotavaa hyvänsä.” (147)

Josien tarinan rinnalla kulkee nuoren Rickin tarina. Tämän äiti tekee kaikkensa saadakseen poikansa huippukouluun. Äidin mielestä tämä droneilla leikkivä luonnonlapsi on parempi, kuin hyvillä oppimisgeeneillä manipuloidut lapset. Hänelle on vain annettava mahdollisuus. Samalla läheisriippuvainen äiti tuntuu estävän poikansa kehitystä. Näin siis rakkautta, huolenpitoa ja riippuvuutta käsittelevät kysymykset keskittyvät monin tavoin yksinhuoltaja-äitien taakkaan.

Klaran vaalima ja palvoma aurinko nousee ratkaisevaan osaan tarinan käännekohdassa.

Tottelevaiseksi ohjelmoitu Klara tekee itsenäisen ratkaisun, ja päästää auringonvalon Josien huoneeseen. Tosin Klaran (vrt.kirkas) on kamppailtava hieman auringolta suojautuvaa Melaniaa (vrt.melanooma) vastaan:

”Kirottu aurinko! Taloudenhoitaja Melania huusi. Mene pois, kirottu aurinko!”

”Ei, ei! Menin nopeasti Taloudenhoitaja Melanian luo. Verhot täytyy avata, kaikki täytyy avata! Auringon on annettava tehdä parhaansa!”

Yritin vetää verhon Taloudenhoitaja Melanian kädestä, ja lopulta hän päästi verhon yllättyneen näköisenä, vaikka ei hellittänyt otettaan heti. ...

Auringon ravinto virtasi huoneeseen niin ylenpalttisena, että Rick ja minä kavahdimme taaksepäin, olimme vähällä kaatua. Taloudenhoitaja Melania peitti kasvot käsillään ja sanoi taas: ”Kirottu aurinko!” Mutta hän ei enää yrittänyt estää auringon ravinnon tuloa.” (191)

Kazuo Ishiguro: *Klara ja Aurinko*, suom. Helene Bützow, Tammi, 2021, 207 s.

Risto Niemi-Pynttäri on kirjoittamisen dosentti Jyväskylän yliopistosta.